

Mars 2026

Staða og þróun í málefnum innflytjenda 2022-2025

Skýrsla félags- og húsnæðismálaráðherra til Alþingis

Stjórnarráð Íslands

Félags- og húsnæðismálaráðuneytið

Útgefandi:

Félags- og húsnæðismálaráðuneytið

Staða og þróun í málefnum innflytjenda 2022-2025. Skýrsla félags- og húsnæðismálaráðherra til Alþingis.

Mars 2026

frn@frn.is

frn.is

Umbrot og textavinnsla:

Félags- og húsnæðismálaráðuneytið

©2026 Félags- og húsnæðismálaráðuneytið

ISBN 978-9935-513-42-7

Efnisyfirlit

Inngangur	5
1. Innleiðing aðgerða í framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda fyrir árin 2022-2025	7
1.1 Samfélagsstoð.....	7
1.2 Fjölskyldustoð	9
1.3 Menntastoð.....	11
1.4 Vinnumarkaðsstoð.....	13
1.5 Stoð um flóttafólk.....	15
2. Þróun innflytjendamála 2022-2025.....	17
2.1 Innflytjendur á Íslandi.....	18
2.1.1 Hlutfall innflytjenda af íbúum á Íslandi	18
2.1.2 Aldurssamsetning	19
2.1.3 Þjóðerni	21
2.1.4 Búseta.....	22
2.2 Staða á vinnumarkaði og efnahagsleg staða.....	23
2.3 Íslenskan lykill og hindrun.....	27
2.3.1 Íslenska sem annað tungumál.....	27
2.3.2 Íslenskt táknmál sem annað mál.....	28
2.3.3 Norrænn samanburður og stuðningur við íslenskukennslu og nám.....	28
2.4 Átök í Evrópu og aukning í fjölda flóttafólks.....	30
2.4.1 Umsóknir um alþjóðlega vernd og verndarveitingar.....	30
2.4.2 Stuðningur við flóttafólk eftir verndarveitingu.....	32
2.4.3 Atvinnuþátttaka flóttafólks.....	33
3. Þróunarsjóður innflytjendamála.....	35
3.1 Áherslur og verkefni	35

Myndaskrá

Mynd 1 Hlutfall innflytjenda af íbúafjölda landsins 2022-2025.....	19
Mynd 2 Samanburður á aldurssamsetningu innflytjenda og innlendra 2025.....	20
Mynd 3 Tíu fjölmennustu hópar innflytjenda 1. desember 2025 sem hlutfall af heildarfjölda innflytjenda á Íslandi.....	22
Mynd 4 Hlutfall innflytjenda af íbúum hvers landsvæðis 1. desember 2025	23
Mynd 5 Skipting innlendra á vinnumarkaði eftir vinnumarkaðsstöðu 2022-2025.....	24
Mynd 6 Skipting innflytjenda á vinnumarkaði eftir vinnumarkaðsstöðu 2022-2025.....	25
Mynd 7 Fjöldi umsókna um alþjóðlega vernd 2022-2025	30
Mynd 8 Verndarveitingar Útlendingastofnunar 2022-2025.....	31
Mynd 9 Atvinnupátttaka flóttafólks tveimur árum eða lengur eftir verndarveitingu	34

Töfluskrá

Tafla 1 Önnur kynslóð innflytjenda og fjöldi og hlutfall barna af annarri kynslóð.....	21
Tafla 2 Hlutfall innflytjenda í prósentum af tekjutíund á Íslandi 2022-2025	26
Tafla 3 Innbyrðis skipting innflytjenda í prósentum eftir tekjutíundum 2022-2025	26
Tafla 4 Tungumálafærni innflytjenda á Norðurlöndum.....	29

Inngangur

Skýrsla þessi um stöðu og þróun í málefnum innflytjenda er lögð fram með þingsályktunartillögu um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, fyrir árin 2026–2029, á 157. löggjafarþingi í ársbyrjun 2026 í samræmi við 3. mgr. 7. gr., sbr. 8. gr. laga um málefni innflytjenda, nr. 116/2012. Markmið laganna er að stuðla að samfélagi þar sem allir geta verið virkir þátttakendur óháð þjóðerni og uppruna og skal því m.a. náð með því að:

- Hagsmunir innflytjenda séu samþættir allri stefnumótun, stjórnsýslu og þjónustu hins opinbera.
- Stuðla að víðtæku samstarfi og samþættingu aðgerða og verkefna milli allra aðila sem koma að málefnum innflytjenda.
- Efla fræðslu og miðlun upplýsinga um málefni innflytjenda og samfélag án fordóma.
- Stuðla að og styðja við rannsóknir og þróunarverkefni í málefnum innflytjenda.

Í 7. gr. laganna er kveðið á um að leggja skuli fram tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda til fjögurra ára í senn að fenginni umsögn annarra ráðuneyta, stofnana, Vinnumálastofnunar og innflytjendaráðs. Þar er tekið fram að verkefni áætlunarinnar skuli vera í takt við meginmarkmið laganna og að skýrsla ráðherra um stöðu og þróun í málefnum innflytjenda skuli fylgja þingsályktunartillögunni. Í skýrslu þessari er fjallað um þróun innflytjendamála frá 2022 til ársloka 2025 eða á þeim tíma sem liðinn er frá framlagningu síðustu skýrslu til þingsins um sama málefni sem lögð var fyrir 152. löggjafarþing.

Umfjöllun skýrslunnar snýr að innleiðingu aðgerða í framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda fyrir árin 2022-2025 sem fjallað er um í fyrsta kafla skýrslunnar. Því næst er fjallað um meginrætti í þróun málefna innflytjenda á síðastliðnum fjórum árum. Vakin er athygli á tilvísunum í ítarlegri skýrslur og gögn um stöðuna og þróun á sama tímabili, einkum gögn frá Efnahags- og framfarastofnuninni (hér eftir OECD). Að lokum fjallar skýrslan um áherslur og umfang þróunarsjóðs innflytjendamála sem styður við rannsóknir og þróunarverkefni í málaflokknum.

Við lestur skýrslunnar er nauðsynlegt að hafa eftirfarandi í huga varðandi notkun á hugtökum:

Innflytjandi vísar bæði til svokallaðrar fyrstu kynslóðar innflytjenda, sem er sá sem **fæddur er erlendis en flust hefur til landsins** og annarrar kynslóðar innflytjenda sem er **fólk sem er fætt hér á landi en á foreldra sem báðir eru innflytjendur**.

Innflytjandi skilgreinist þannig **ekki út frá ríkisfangi**. Innflytjandi getur verið erlendur ríkisborgari, íslenskur ríkisborgari eða bæði.

Þegar fjallað er um innlenda, sem gert er í samanburði milli innlendra og innflytjenda, er átt við þá sem ekki falla undir skilgreiningu á innflytjanda.

Innlendir geta því verið einstaklingar með **engan erlendan bakgrunn** og einstaklingar sem eiga **annað foreldri** sem er erlent.

1. Innleiðing aðgerða í framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda fyrir árin 2022-2025

Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda fyrir árin 2022-2025 var samþykkt á Alþingi þann 16. júní 2022. Áætlunin byggði á fimm stöðum um samfélag, fjölskyldu, menntun, vinnumarkað og flóttafólk og voru alls 27 aðgerðir í áætluninni.

1.1 Samfélagsstoð

Fyrsta stoðin var samfélagsstoð og samanstóð hún af 7 aðgerðum og lagði áherslu á stefnumótun, aðgang innflytjenda að þjónustu ríkis og sveitarfélaga og fræðslu og þekkingarmiðlun fyrir starfsfólk sömu aðila um málefni innflytjenda.

Aðgerð um mótun stefnu í málefnum innflytjenda, flóttafólks og fjölmennningar

Stærsta aðgerðin var aðgerð 1.1. sem miðaði að því að unnin yrði stefna í málefnum innflytjenda, flóttafólks og fjölmennningar. Til að hrinda því verkefni af stað var skipaður stýrihópur um gerð stefnu og tók hann til starfa í janúar 2023. Þar áttu sæti fulltrúar fimm ráðuneyta. Auk fulltrúa félags- og húsnæðismálaráðuneytisins komu þeir frá forsætisráðuneytinu, fjármálaráðuneytinu, dómsmálaráðuneytinu og mennta- og barnamálaráðuneytinu. Að auki voru þar fulltrúar ASÍ, BHM, BSRB, SA og KÍ, fulltrúar frá Samtökum kvenna af erlendum uppruna á Íslandi, hugvísindasviði Háskóla Íslands, innflytjendaráði, Rauða krossinum og tveir fulltrúar frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Kallaði stýrihópurinn til sín ýmsa fulltrúa stofnana og félagasamtaka við vinnu sína. Megináhersla var lögð á að hafa víðtækt samráð við ólíka haghafa og tryggja að sem flestar og fjölbreyttastar raddir heyrðust. Vann hópurinn bæði að stöðumati og valkostagreiningu ([grænbók](#)) sem birt var á íslensku, ensku og pólsku í nóvember 2023 og drögum að stefnu ([hvítbók](#)) sem birt var á íslensku, auðlesinni íslensku, ensku og pólsku í maí 2024. Við gerð draga að stefnu var rætt við mörg hundruð manns á opnum¹ fundum vítt og breitt um landið og var sérstök áhersla lögð á að ná til innflytjenda. Allt í allt var rætt beint við yfir 550 einstaklinga með það fyrir augum

¹ Haldnir voru 12 fundir víða um land. Sjó þeirra voru opnir og fóru fram á Akureyri, Borgarnesi, Egilsstöðum, Ísafirði, Reykjanesbæ, Reykjavík og Selfossi. Fimm fundanna voru lokaðir rýnihópsfundir með flóttafólki á Akureyri, Bifröst, Reykjanesbæ, Reykjavík og Selfossi.

að tryggja að stefnan svaraði þeim þörfum sem samfélagið, einkum innflytjendur sjálfir, teldu mikilvægast að ávarpa. Tillaga að stefnu í málefnum innflytjenda sem birtist í hvítbók hefur ekki verið lögð fram til afgreiðslu á Alþingi.

Samhliða gerð stöðumats og draga að stefnu um málefni innflytjenda og flóttafólks vann Efnahags- og framfarastofnunin (OECD) [ítargreiningu á stöðu innflytjenda](#) á Íslandi sem birt var í september 2024. Stefnudrögin tóku mið af forniðurstöðum greiningar OECD til að tryggja að samhljómur væri milli þeirra áskorana sem greindar hefðu verið og þeirra markmiða sem tillögu að stefnunni var ætlað að ná fram.

Aðgerðir um upplýsingar, ráðgjöf og fræðslu

Tvær aðgerðir fjölluðu um upplýsingar og ráðgjöf. Annars vegar aðgerð 1.2 um ráðgjafastofu fyrir innflytjendur og hins vegar aðgerð 1.6 um fræðslu og upplýsingar um íslenskt samfélag. Þá var í aðgerð 1.4. kveðið á um fræðslu fyrir starfsfólk ríkis og sveitarfélaga og í aðgerð 1.5 fjallað um stuðning við sveitarfélög í gerð móttökuáætlana og fjölmenningsstefnu.

Á tímum heimsfaraldurs kórónuveirunnar var sett á fót ráðgjafastofa fyrir innflytjendur sem var tímabundið úrræði á vegum félags- og húsnæðismálaráðuneytisins. Hún var staðsett á annarri hæð í húsnæði við Laugaveg gegnt Hlemmi. Verkefninu var haldið áfram undir þessari aðgerð, fyrst sem sjálfstæðri einingu og svo sem hluta af starfsemi Fjölmenningsseturs sem síðar sameinaðist Vinnumálastofnun. Undir merkjum Vinnumálastofnunar hefur ráðgjöfin verið í boði á öllum starfsstöðvum stofnunarinnar. Ljóst er að mikilvægt þykir að hafa öfluga upplýsingaþjónustu fyrir innflytjendur og beita til þess fjölbreyttum aðferðum. Þróun verkefnisins heldur því áfram samkvæmt nýrri tillögu að framkvæmdaáætlun fyrir árin 2026-2029.

Þróun á samfélagsfræðsluefni undir nafninu Landneminn hélt áfram og var efnið þýtt á fleiri tungumál, m.a. á úkraínsku í kjölfar fjöldaflóttu frá Úkraínu í upphafi árs 2022. Í samtali um stefnu í málefnum innflytjenda var sérstaklega fjallað um samfélagsfræðslu og upplýsingaþarfir sem innflytjendur sjálfir telja sig hafa. Margar góðar ábendingar komu fram og hóf Vinnumálastofnun því heildarendurskoðun á námsefni í samfélagsfræðslu á árinu 2025 sem ráðgert er að haldið verði áfram á næstu árum jafnt til að svara þörfum breiðari hóps og ná vel til fólks á landinu öllu.

Við upphaf tímabilsins stóð Fjölmenningssetur að gerð námsefnis og þjálfunarnámskeiðs um menningarnæmi undir yfyrskriftinni „Fjölbreytnin auðgar – samtal um góða þjónustu í samfélagi margbreytileikans.“ Námsefnið var gert

aðgengilegt á vefsíðu setursins² en einnig afhent símenntunarmiðstöðvum um land allt til kennslu. Fjölmenningatsetur hélt einnig fræðsluerindi, m.a. fyrir starfsfólk lögreglunnar, Háskóla Íslands, Landspítalann og Húsnæðis- og mannvirkjastofnun. Eftir að Fjölmenningatsetur sameinaðist Vinnumálastofnun hafa verið haldin regluleg fræðsluerindi um málefni innflytjenda og flóttafólks á vegum stofnunarinnar. Fræðsluerindi eru ætluð sveitarfélögum, stofnunum og félagasamtökum í þjónustu við innflytjendur og flóttafólk. Þá eru skipulagðir fundir með fjölmenningatfulltrúum sveitarfélaga, þeim boðin ráðgjöf við móttökuáætlanir og annað sem viðkemur þjónustu við innflytjendur. Á vefsíðu stofnunarinnar er einnig að finna fyrirmynd að móttökuáætlun og fleira til upplýsingar og fræðslu í málefnum innflytjenda og flóttafólks.

Gagnaöflun og þekkingarmiðlun

Þegar kemur að uppbyggingu gagna og miðlun þekkingar um innflytjendamál eru ný og ítarleg gögn að finna í úttektitekt OECD og stöðumats og tillögu til stefnu sem fjallað var um hér að ofan. Þá voru haldnir ýmsir viðburðir til að auka sýnileika rannsókna og greininga m.a. með opnum fundum á netinu en einnig norrænni ráðstefnu um málefni innflytjenda sem haldin var í samstarfi við Norrænu ráðherranefndina í Reykjavík í desember 2023 og á opnum fræðslufundi innflytjendaráðs í desember 2025 þar sem m.a. voru kynntar niðurstöður rannsókna á sviði innflytjendamála. Í ljós kom einnig að hagtölum um málefni innflytjenda er ábótavant hér á landi sem m.a. takmarkaði þátttöku Íslands í samanburðarráðgjöfnum á vegum Norrænu ráðherranefndarinnar og hefur verið unnið að úrbótum á því. Tvisvar á tímabilinu var svo gerð viðhorfskönnun³ meðal almennings til innflytjenda, árin 2023 og 2025.

Mikil framþróun varð því í öllum aðgerðum samfélagsstoðar utan einnar: Aðgerðar 1.7. um samfélagstúlkun sem ekki náðist að innleiða.

1.2 Fjölskyldustoð

Undir fjölskyldustoð voru 5 aðgerðir sem fjölluðu um málefni fjölskyldna og barna, félagslegt öryggi og velferð með áherslu á stuðning við þá hópa innflytjenda sem standa höllum fæti og skortir stuðningsnet hér á landi.

² Námsfnið er nú aðgengilegt hjá Vinnumálastofnun á vefsíðunni mcc.is

³ Niðurstöður nýjustu könnunarinnar [Afstaða almennings til innflytjendamála](#) eru aðgengilegar vef félags- og húsnæðismálaráðuneytisins.

Stuðningur við börn og ungmenni

Til að vinna að aðgerð 2.1. um þátttöku barna og ungmenna í íþrótt- og æskulýðsstarfi var m.a. unnið að þróunarverkefninu Menntun, móttaka, menning (MEMM). Þar hefur verið lögð áhersla á að efla samstarf skóla og frístundastarfs og styrkja tengsl við fjölskyldur barna með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn s.s. með ráðningu svokallaðra brúarsmiða sem styðja foreldra og starfsfólk við að brúa menningar- og upplýsingabil, m.a. með þátttöku í skipulögðu íþrótt- og tómstundastarfi. Mennta- og barnamálaráðuneytið vann markvisst að því að auka þátttöku barna og ungmenna af erlendum uppruna í skipulögðu íþrótt- og frístundastarfi, bæði í gegnum menntakerfið og í samstarfi við íþróttahreyfinguna. Má þar nefna stuðning ráðuneytisins við svæðisstöðvar íþróttahéraða á vegum UMFÍ og ÍSÍ og samning um eflingu íþróttastarfs á landsvísi með stofnun svæðisstöðvanna og Hvatasjóðs. Hlutverk svæðisstöðvanna er að þjónusta íþróttahéruð í nærumhverfi sínu með samræmdum hætti, styðja við innleiðingu stefnu íþróttahreyfingarinnar og ríkisins og auka þátttöku barna og ungmenna í íþróttastarfi, með sérstakri áherslu á þátttöku fatlaðra barna, barna af tekjulægri heimilum og barna með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn. Þessu til viðbótar voru samtökin Móðurmál sérstaklega styrkt til að gera þeim mögulegt í samstarfi við samtökin Heimili og skóla að styðja við virka þátttöku barna og fjölskyldna þeirra í skóla- og frístundasamfélaginu. Til að sinna sértækum verkefnum fyrir fötluð börn gerði félags- og húsnæðismálaráðuneytið samstarfssamning við Landssamtökin Þroskahjálp um stuðning við fötluð börn úr hópi innflytjenda og aðstandendur þeirra sbr. aðgerð 2.3. Gert var ráð fyrir að unnið yrði sérstaklega í málum ungmenna af erlendum uppruna sem ekki eru í vinnu né námi (aðgerð 2.2.) en framkvæmd þess verkefnis reyndist flóknari þar sem erfitt er að greina hópinn byggt á uppruna vegna ónógra skráninga í hagtölum um innflytjendur. Þróun verkefna fyrir þennan hóp, sem oftast er nefndur NEET-hópur, hélt áfram en ekki með sömu áherslu á innflytjendur og gert var ráð fyrir.

Aldraðir innflytjendur

Hópur aldraðra innflytjenda er ekki fjölmennur hér á landi (sjá mynd 2) en gera má ráð fyrir að hann vaxi ört á komandi árum. Aðgerð 2.5. fjallaði um að greina hagi og líðan aldraðra af erlendum uppruna og var undir aðgerðinni unnin fyrsta rannsóknin hér á landi sem fjallaði um stöðu þessa hóps. Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands vann könnun á einangrun eldra fólks þar sem einangrun og einmanaleiki var greindur eftir uppruna. Í könnuninni eru því bornir saman eldri innflytjendur og eldri innlendir. Í könnuninni voru sérstaklega skoðaðir þættir

eins og almennt heilbrigði, einmanaleiki, félagsleg virkni, aðstoð í daglega lífinu, búsetuhagir, atvinnuhagir, fjárhagur, áföll og tölvu- og tækninotkun.⁴

Innflytjendur á húsnæðismarkaði

Aðgerð 2.4. gerði ráð fyrir að sérstakt átak yrði gert í að upplýsa innflytjendur um réttindi sín á húsnæðismarkaði m.a. með því að gera upplýsingar aðgengilegar á fleiri tungumálum en íslensku. Húsnæðis- og mannvirkjastofnun auðveldaði aðgengi að upplýsingum um ýmis réttindi á húsnæðismarkaði á ensku í gegnum island.is. Þá var sett í loftið ný og uppfærð upplýsingasíða fyrir innflytjendur, mcc.is, sem nú er hýst af Fjölmennningardeild Vinnuálastofnunar þar sem ýmsar upplýsingar um leigumarkað, eignakaup, rekstur fasteigna, lögheimilisskráningu og húsnæðisbætur er að finna á fjölda tungumála.

Þolendur ofbeldis

Aðgerð 2.6. fjallaði bæði um að auðvelda þolendum ofbeldis að nýta þá þjónustu sem er í boði og að fræða framlínustarfsfólk um flóknar birtingarmyndir ofbeldis. Mikil vitundarvakning varð á framkvæmdatíma áætlunarinnar um stuðning við þolendur ofbeldis almennt en einnig sértækar þarfir innflytjenda s.s. vegna tungumálhindrana: Þau verkefni sem ráðist var í undir þessari aðgerð voru fjölbreytt, má þar nefna samning við Mannréttindaskrifstofu Íslands um lögfræðiráðgjöf fyrir innflytjendur í miðstöðvum fyrir þolendur ofbeldis og stuðning við jafningafræðslu Samtaka kvenna af erlendum uppruna og samstarf með Reykjavíkurborg um vitundavakningu meðal fagfólks á eðli og birtingamyndum heiðurstengds ofbeldis. Þá hefur Neyðarlínan unnið að umfangsmiklum upplýsingum fyrir þolendur ofbeldis um aðstoð sem í boði er og gert þær upplýsingar aðgengilegar á ensku og pólsku auk þess að bjóða upp á vefspjall á báðum þessum tungumálum.

1.3 Menntastoð

Undir menntastoð framkvæmdaáætlunarinnar voru alls 8 aðgerðir með áherslu á fjölmennningarlegt lærdómssamfélag, aukna samfellu í námi, starfsþróun kennara og íslensku sem annað mál.

⁴ Finna má niðurstöður könnunarinnar Félagsvísindastofnunar HÍ [Einaangrun eldra fólks. Greining á einangrun og einmanaleika eldra fólks eftir uppruna](#). á vef félags- og húsnæðismálaráðuneytisins.

Nám barna

Aðgerð 3.1. fjallaði um mat á fyrri þekkingu með það að markmiði að nemendur með annað móðurmál en íslensku fái mat á þekkingu, reynslu og námslegri stöðu sinni við upphaf skólagöngu hér á landi. Byggð hefur verið upp markviss og samræmd þjónusta við skóla vegna barna með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn. Þróunarverkefnið MEMM er lykilþáttur í þeirri vinnu en verkefnið er samstarf mennta- og barnamálaráðuneytisins, Miðstöðvar menntunar og skólaþjónustu og sveitarfélaga og felur í sér uppbyggingu fagþjónustu á landsvísi. Þar er unnið að því að koma á samræmdu verklagi um móttöku, menntun og þjónustu og að þróa og tryggja menntasamfélaginu öfluga ráðgjöf, námsgögn og verkfæri í inngildandi skóla- og frístundastarfi. Meðal annars hefur verið komið á virku stöðumati sem á að vera aðgengilegt öllum börnum sem hefja nám hér á landi.⁵ Til að vinna að markmiðum aðgerðar 3.3. um virkt fjöltyngi hefur mennta- og barnamálaráðuneytið verið í samstarfi við samtökin Móðurmál eins og fjallað var um hér að framan.

Menntun og reynsla fullorðinna

Fjórar aðgerðir fjölluðu um menntun og reynslu fullorðinna. Í aðgerð 3.2. var áhersla lögð á að innflytjendur fengju menntun sína metna hér á landi með það að markmiði að þeim bjóðist störf við hæfi. Því tengdu var einnig lögð áhersla á að fyrri reynsla á vinnumarkaði yrði metin með raunfærnimati sbr. aðgerð 3.6. Komið var á fót einni sameiginlegri gátt til að sækja um mat á menntun óháð faggreinum en áður var sótt um á mörgum stöðum. Frekari þróun á gáttinni og niðurstöðum og stuðningi eftir mat hefur þó ekki raungerst. Aðgerðir til að fjölga innflytjendum sem nýta raunfærnimat er orðið viðvarandi verkefni hjá Fræðslusjóði en innflytjendur voru 50% þátttakenda í vottuðu námi framhaldsfræðslu árið 2024 en einungis 10% þátttakenda í raunfærnimati.⁶

Í aðgerð 3.8 var gert ráð fyrir að unnið yrði að því að koma á samfellu í fræðslu til flóttafólks og umsækjenda um alþjóðlega vernd svo betur mætti tryggja samfellu í fræðslu og nýta tímann á meðan á málsmeðferð stjórnvalda stendur til að leggja grunn að því sem við tekur. Ekki náðist nema að litlu leyti að hefja innleiðingu á þessari aðgerð, einkum vegna þess mikla álags sem skapaðist á kerfi umsækjenda um alþjóðlega vernd í kjölfar átakanna í Úkraínu. Vinnuálastofnun hefur þó unnið að því að samnýta samfélagsfræðsluefni í vinnu með báðum hópum til að ná fram þeim markmiðum sem fram komu í aðgerðinni.

⁵ Nánar má fræðast um [MEMM-þróunarverkefni](#) á vefsíðu verkefnisins.

⁶ Fræðslusjóður (2025) [Ársskýrsla Fræðslusjóðs 2024](#), Reykjavík.

Styrkari stoðir kennslu í íslensku sem öðru máli

Aðgerðir 3.4 og 3.7 miðuðu báðar að því að styrkja stoðir kennslu í íslensku sem öðru máli og var innleiðing Evrópska tungumálarammans lögð til grundvallar aðgerðunum. Innleiðingu Evrópska tungumálarammans hefur miðað hratt áfram, einkum á síðari hluta framkvæmdatíma áætlunarinnar. Er nú svo komið að von bráðar verður hægt að nýta tungumálarammann með markvissari hætti í kennslu íslensku og við mat á námsárangri. Gerð þrepaskiptra hæfnilýsinga í íslensku sem öðru máli er komin vel á veg. Háskóli Íslands hefur þýtt valda kafla úr Evrópska tungumálarammanum sem munu mynda grunn að endurbættum og endurskoðuðum færnistigum samkvæmt flokkum rammans. Þá vinnur Háskólinn að gerð áreiðanlegra stöðuprófa í íslensku sem öðru máli til að staðfesta færnistig út frá Evrópska tungumálarammanum. Einnig er unnið að því að taka saman á vef þau námsgögn í íslensku sem öðru máli sem uppfylla gæðakröfur. Þá var í lok tímabils framkvæmdaáætlunarinnar auglýstir til umsóknar samstarfs- og nýsköpunarstyrkir m.a. til að auka aðgengi að rafrænum námsgögnum í íslensku og úthlutaði mennta- og barnamálaráðherra 200 millj. kr. til þeirra verkefna.

Aðgerð 3.5. sem ráðuneyti háskólamála fór með raungerðist ekki en hún fjallaði um að auka ráðgjöf, námsúræði og stuðning til innflytjenda sem eru menntaðir kennarar við flutning til landsins.

1.4 Vinnumarkaðsstoð

Vinnumarkaðsstoð framkvæmdaáætlunarinnar samanstóð af 5 aðgerðum sem fjölluðu um innflytjendur á íslenskum vinnumarkaði með áherslu á að styrkja stöðu þeirra, draga úr atvinnuleysi, stuðla að jöfnum tækifærum á vinnumarkaði og endurskoða lög um atvinnuréttindi útlendinga.

Rannsóknir og lagabreytingar

Aðgerð 4.5. gerði ráð fyrir endurskoðun laga um atvinnuréttindi útlendinga. Gerðar voru breytingar⁷ hvað varðar veitingu tímabundinna atvinnuleyfa til einstaklinga sem flytjast til innan viðskiptafyrirtækis með starfsstöð hér á landi. Einnig voru gerðar breytingar⁸ hvað varðar rétt ungs fólks til dvalar og atvinnu hér á landi á grundvelli gagnkvæmra samninga Íslands við erlend ríki. Aldursviðmið slíkra samninga voru lengd úr 18–26 ára í 18–31 árs, auk þess sem

⁷ Sjá nánar lög nr. [53/2022](#), um breytingu á lögum um atvinnuréttindi útlendinga.

⁸ Sjá nánar lög nr. [58/2023](#) um breytingu á lögum um útlendinga og lögum um atvinnuréttindi útlendinga.

heimiluð var framlenging slíkra dvalar- og atvinnuleyfa upp í tvö ár ef samningar við erlend ríki gera ráð fyrir því. Þá var gerð sú breyting⁹ að þau sem fá hér dvalarleyfi á grundvelli mannúðarsjónarmiða eða vegna sérstakra tengsla við landið samkvæmt lögum um útlendinga eru nú undanþegin kröfu laga um atvinnuréttindi útlendinga, nr. 97/2002, um tímabundið atvinnuleyfi hér á landi. Þýddi það m.a. að fólk sem flúði átökin í Úkraínu og fékk dvalarleyfi á grundvelli fjöldaflóttu hefur rétt til að starfa hér frá deginum sem því er veitt vernd. Í apríl 2023 var svo lögfest heimild ráðherra til að birta í reglugerð lista yfir þau störf sem krefjast sérhæfðrar þekkingar sem tímabundinn skortur er á hér á landi og er þá heimilt að veita tímabundið atvinnuleyfi vegna starfa sem birt hafa verið í framangreindri reglugerð að uppfylltum nánar tilteknum skilyrðum.¹⁰

Aðgerð 4.1. gerði ráð fyrir að unnin yrði rannsókn á launamun eftir bakgrunni og greint hvað veldur launamuni milli innflytjenda og innlendra. Gerðar voru greiningar á launamun og skiptingu í launatíund eftir uppruna sem birtust í stöðumati á málefnum innflytjenda ([grænbók](#)) sem út kom í nóvember 2023. Þá fjallaði OECD einnig um muninn í fyrrnefndri [skýrslu](#) sinni um stöðu innflytjendamála sem unnin var fyrir stjórnvöld og kom út í september 2024. Í þessari skýrslu er jafnframt að finna greiningu á stöðu samkvæmt launatíund á milli hópanna (sjá umfjöllun í 2.2.).

Tækifæri og réttindi á vinnumarkaði

Aðgerð 4.4. miðaði að því að auka aðgengi að fræðsluefni fyrir vinnuveitendur og starfsfólk um vinnuvernd. Var það annars vegar gert í gegnum upplýsingasíðu Vinnumálastofnunar, [mcc.is](#), þar sem fræðsluefni um vinnuvernd og félagsleg réttindi er aðgengilegt á fjölda tungumála. Hins vegnar stóð Vinnueftirlit ríkisins fyrir átaksverkefnum um vinnuvernd og fræðslu sem aðgengileg var á ensku auk íslensku. Aðgerð 4.2. hafði það að markmiði að fjöldi innflytjenda í opinberum störfum endurspeglaði með betri hætti lýðfræðilega samsetningu samfélagsins. Var unnið nokkuð að skoðun á þessu m.a. hvað varðar upplýsingar um samsetningu opinberra starfsmanna og komu í ljós ýmsar áskoranir er varðar skráningu á starfsmönnum en almennt er uppruni fólks ekki skráður við ráðningu til starfa. Handbók um ráðningar hjá ríkinu hefur þó verið í stöðugri endurskoðun og uppfærslu á tímabilinu og tekur mið af lögum nr. 86/2018 um jafna meðferð á vinnumarkaði. Ákveðið var að vinna áfram með breytta útgáfu af aðgerðinni í tillögum að nýrri framkvæmdaáætlun.

Aðgerð 4.3. var ætlað að draga úr langtímaatvinnuleysi meðal erlendra ríkisborgara. Vinnumálastofnun hefur unnið ötullega að ýmsum verkefnum því

⁹ Sjá nánar lög nr. [14/2023](#) um breytingu á lögum um útlendinga.

¹⁰ Sjá nánar lög nr. [17/2023](#) um breytingu á lögum um atvinnuréttindi útlendinga.

tengdu og hefur undir þessari aðgerð m.a. verið unnið að því að boða þá atvinnuleitendur sem eru með litla eða enga færni í íslensku eða ensku í mat á íslenskufærni til að styðja viðkomandi til viðeigandi náms. Þau fá einnig aukinn og markvissan stuðning við atvinnuleit og fræðslu um vinnumarkaðinn. Námskeiðum sem sérstaklega eru ætluð erlendum atvinnuleitendum hefur verið fjölgað og atvinnuleitendum stendur til boða að sækja tvö íslenskunámskeið á ári. Þá veita ráðgjafar í málefnum innflytjenda upplýsingar í þjónustuverum stofnunarinnar, í síma, á netspjalli og í tölvupósti til innflytjenda um réttindi þeirra og skyldur almennt. Töluverð fjölgun innflytjenda á vinnumarkaði varð á tímabilinu og hefur fjölgun starfandi hér á landi nánast alfarið verið vegna fjölgunar innflytjenda á vinnumarkaði (sjá nánar umfjöllun í 2.2).

1.5 Stoð um flóttafólk

Í síðustu stoð framkvæmdaáætlunarinnar var fjallað sérstaklega um stuðning við flóttafólk með það að markmiði að samræma þjónustu, efla andlega heilsu flóttafólks og virka þátttöku þess í samfélaginu og auka þekkingu á líðan flóttafólks og þátttöku byggt á rannsóknum. Alls var 8 aðgerðum í áætluninni ætlað að ná þeim markmiðunum fram.

Þjónusta, móttaka og líðan

Markmiðum um að samræma þjónustu við fólk með vernd á Íslandi samkvæmt aðgerð 5.1. og gerð handbókar um móttöku og þjónustu við flóttafólk samkvæmt aðgerð 5.2. náðust. Samningar við sveitarfélög um samræmda móttöku flóttafólks voru undirritaðir fyrst árið 2022 og hafa verið framlengdir reglulega, nú síðast út árið 2026. Þá fjölgaði sveitarfélögum í verkefninu töluvert, einkum eftir að farið var í sérstakt átak þar um í kjölfar upphafs fjöldaflótta frá Úkraínu í ársbyrjun 2022. Verklag í samræmdri móttöku flóttafólks var þróað og samræmt og sérstök handbók um móttökuna útbúin. Að auki var í samvinnu við Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna, UNHCR, unnið að íslenskri útgáfu handbókar og verkfærakistu UNHCR um móttöku flóttafólks.

Samkvæmt aðgerð 5.3. stóð til að greina hagi og líðan flóttafólks og umsækjenda um vernd. Vegna mikils álags í móttöku flóttafólks varð ekki af þessari rannsókn og var áherslan sett á að styðja við áfallaþol flóttafólks m.a. með því að gera samning við Rauða krossinn um fræðslu um áföll og áfallaviðbrögð sem ætluð voru flóttafólki og samningum um félagsleg virkniúrræði til að styðja flóttafólk við að ná rótfestu hér á landi.

Til að huga sérstaklega að móttöku og þjónustu við flóttafólk í sérlega viðkvæmri stöðu líkt og aðgerð 5.8. fjallaði um voru gerðir samstarfssamningar við Samtökin 78, Rauða krossinn og Félag heyrnarlausra um verkefni er tóku á sértækum stuðningi við ákveðna hópa flóttafólks. Þá voru jafnframt veittir styrkir úr Þróunarsjóði innflytjendamála til verkefna sem höfðu sama markmið.

Aðgerð 5.7. hafði það að markmiði að auðvelda flóttafólki að taka sín fyrstu skref á vinnumarkaði. Var unnið að framkvæmd þeirrar aðgerðar m.a. með því að veita stuðning til fyrirtækja sem réðu til sín flóttafólk. Þá auglýsti Vinnumálastofnun sérstaklega eftir fyrirtækjum sem tilbúin voru til að ráða flóttafólk til vinnu, atvinnuráðgjöfum flóttafólks hjá stofnuninni var fjölgað og þróuð voru sértæk námskeið í íslensku og vinnumarkaðspjálfun vegna starfa á leikskólum og öldrunarstofnunum. Árangur þessara aðgerða er að atvinnuþátttaka flóttafólks á Íslandi hefur haldist há, í alþjóðlegum samanburði, líkt og fram kemur í skýrslu OECD um stöðu innflytjendamála hér á landi.¹¹

Málefni fylgdarlausra barna

Tvær aðgerðir áætlunarinnar fjölluðu um málefni fylgdarlausra barna, aðgerðir 5.5. og 5.6. Umgjörð um móttöku og þjónustu við fylgdarlaus börn tók miklum framförum á framkvæmdatíma áætlunarinnar. Unnið var að sameiginlegu verklagi Útlendingastofnunar, Vinnumálastofnunar, Barna- og fjölskyldustofu, Lögreglunnar á Suðurnesjum, Ríkislögreglustjóra og barnverndarþjónusta. Þá var gerður samningur við eina barnavernd um úrræði fyrir fylgdarlaus börn sem tryggir mun betra aðhald og vernd fyrir börnin en áður var. Barna- og fjölskyldustofa hefur einnig unnið með sveitarfélögum og Vinnumálastofnun til að tryggja samfellu í þjónustu við fylgdarlaus börn sem fá vernd og að tryggja viðeigandi stuðning við fylgdarlaus ungmenni sem ná 18 ára aldri á meðan á málsmeðferð stendur.

¹¹ OECD (2024), [Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Iceland](#), Working Together for Integration, OECD Publishing, Paris.

2. Þróun innflytjendamála 2022-2025

Eins og fram kom í umfjöllun um framkvæmd aðgerðar 1.1. í nýliðinni framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda var á tímabilinu 2022-2025 unnin töluverð greiningarvinna á stöðu, tækifærum og áskorunum í málefnum innflytjenda. Málaflokkurinn spannar breytt svið enda eru innflytjendur á Íslandi þátttakendur á öllum sviðum samfélagsins rétt eins og aðrir íbúar.

Í september 2024 kom út á vegum OECD ítargreining á stöðu innflytjendamála á Íslandi sem ber heitið *Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Iceland*, sem gefur góða heildarmynd af jafnt styrkleikum sem veikleikum innan málaflokksins. Til helstu styrkleika eru taldir einstaklega góð atvinnuþátttaka innflytjenda hér á landi óháð uppruna og ástæðum komu til landsins. Sterk staða innflytjendakvenna í samanburði við önnur OECD ríki er einnig tilgreind og virk þátttaka annarra en ríkis og sveitarfélaga við inngildingu innflytjenda s.s. verkalýðshreyfingarinnar, símenntunarmiðstöðva og frjálsra félagasamtaka. Veikleikar í málaflokknum liggi m.a. í vöntun á hagtölum og upplýsingum um innflytjendur, litlum stuðningi við tungumálanám innflytjenda í norrænum samanburði og þar af leiðandi lítilli íslenskufærni innflytjenda, skorti á að menntun og reynsla þeirra sem hingað flytji sé nýtt sem skildi á vinnumarkaði og ónógum á stuðningi við innflytjendabörn bæði hvað varðar að menntun og þátttöku í frístundum. Brýnir OECD íslensk stjórnvöld til aðgerða til að tryggja að innflytjendur geti verið virkir þátttakendur í íslensku samfélagi á jafnræðisgrunni. Helstu ráðleggingar OECD til íslenskra stjórnvalda hvað varðar málefni innflytjenda eru:

- Að bæta hagtölur um innflytjendur m.a. með því að tengja saman vinnumarkaðsstöðu og fjölskyldugerð, fylgja eftir menntun við komu til landsins og framvindu í menntakerfinu hér á landi auk þess að tryggja samkeyrslu gagna á milli lykilstofnana s.s. Útlendingastofnunar, Þjóðskrár og Hagstofu Íslands.
- Gera gangskör að uppbyggingu íslenskukennslu fyrir innflytjendur þar sem gæði og aðgengi eru tryggð fyrir innflytjendur um allt land. Tekið verði tillit til ólíkra námsþarfa, dregið verði úr kostnaðarþátttöku innflytjenda sjálfra og tryggt að þeir sjái hag sinn í að læra íslensku.
- Nýta reynslu og menntun innflytjenda með betri hætti á íslenskum vinnumarkaði bæði með formlegri viðurkenningu á námi en einnig með aukinni starfsráðgjöf og virkri tengingu við tungumálaljálfun.
- Styrkja verkefni sem miða að inngildingu þeirra sem flytjast til landsins vegna fjölskyldusameininga með sérstaka áherslu á að virkja mæður til virkrar þátttöku í samfélaginu.

- Leggja aukna áherslu á að taka á hvers konar mismunun í garð innflytjenda og kynna þeim vel lög er lúta að jafnri meðferð fólks óháð þjóðerni og uppruna jafnt innan sem utan vinnumarkaðar.
- Fjárfesta í inngildingu barna sem eru innflytjendur m.a. með aukinni áherslu á stuðning við íslenskunám og með því að setja grunnviðmið um rétt barna til stuðnings við nám í íslensku. Auk þess að hvetja almennt til þess að innflytjendabörn sækji leikskóla.¹²

2.1 Innflytjendur á Íslandi

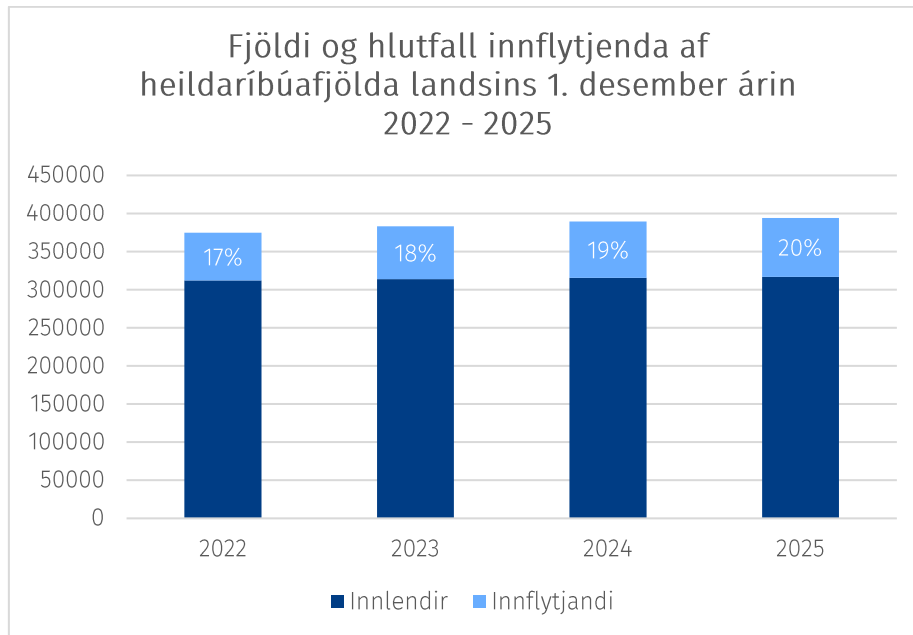
Innflytjendur á Íslandi eru fjölbreyttur hópur sem kemur til landsins af ýmsum ástæðum s.s. til að vinna, mennta sig eða vegna fjölskyldutengsla. Nokkur af einkennum innflytjenda sem hóps eru að um 80% innflytjenda á Íslandi koma til landsins í frjálsri för innan Evrópska efnahagssvæðisins (EES), þeir eru almennt á vinnualdri, börn eru hlutfallslega fá í samanburði við önnur ríki og hlutfall aldraðra enn lægra. Innflytjendur eru vaxandi hluti íbúa hér á landi og hafa gengt lykilhlutverki í uppbyggingu og vexti á íslenskum vinnumarkaði. Innflytjendur búa um land allt þó svo að meirihluti þeirra, eða 64% búi á höfuðborgarsvæðinu, rétt eins og gildir um innlenda. Hér verður farið yfir helstu þætti er varða lýðfræðilega samsetningu innflytjenda á Íslandi og þróunina á árunum 2022-2025.

2.1.1 Hlutfall innflytjenda af íbúum á Íslandi

Fjölgun innflytjenda sem hlutfall af íbúum hefur á undanförunum tveimur áratugum verið einna mestur hér á landi samanborið við önnur ríki innan OECD.¹³ Á árunum 2022 til 2025 var fjölgun innflytjenda nokkuð jöfn og má sjá þróunina á mynd 1.

¹² OECD (2024), [Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Iceland](#), Working Together for Integration, OECD Publishing, Paris.

¹³ Ibid.

Mynd 1 Hlutfall innflytjenda af íbúafjölda landsins 2022-2025

Heimild: Hagstofa Íslands 2026¹⁴

Í lok árs 2025 voru íbúar hér á landi rétt rúmlega 394 þúsund og hafði þá fjölgað um tæplega 19 þúsund á fjórum árum. Stærsta hluta íbúafjölgunarinnar má rekja til fjölgunar innflytjenda sem fjölgaði á þessum tíma um 14.700 manns eða úr rúmlega 62 þúsund í rúmlega 77 þúsund.

2.1.2 Aldurssamsetning

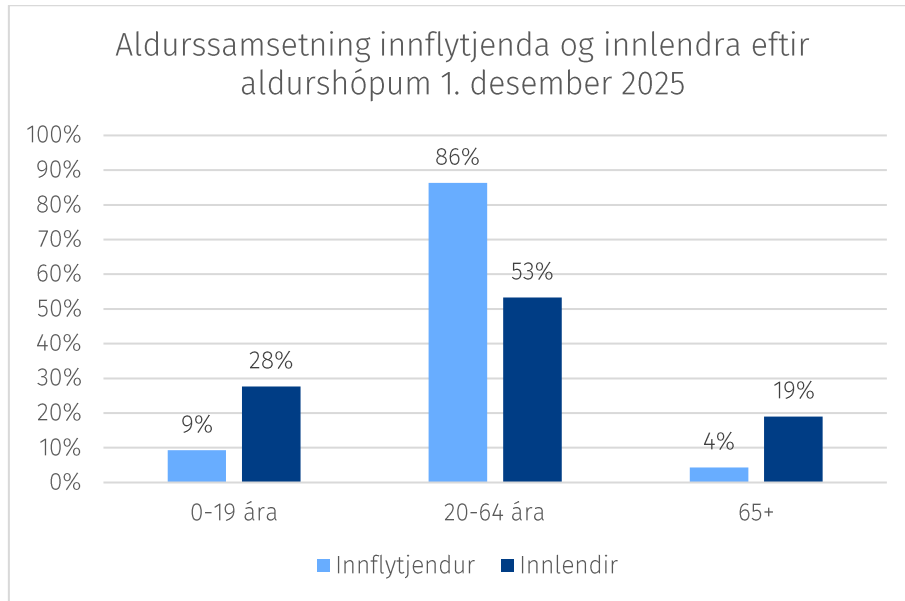
Mikill meirihluti innflytjenda hér á landi er á vinnualdri og ef litið er til aldurssamsetningar innflytjenda á Íslandi sést að aldursdreifing hópsins er nokkuð frábrugðin aldursdreifingu innlendra. Sem hlutfall af heildaríbúum landsins eru innflytjendur hlutfallslega fáir á meðal barna þar sem þeir voru 8% íbúa á aldrinum 0-19 ára í árslok 2025. Það sama gildir um fólk sem nálgast eða nær eftirlaunaaldri. En þar voru innflytjendur á sama tíma 5% íbúa 65 ára og eldri. Þetta kemur heim og saman við tölur um hlutfall íbúa sem eru á vinnualdri en innflytjendur voru 26% fólks á vinnualdri við lok árs 2025.

Þegar borin er saman aldurssamsetning innflytjenda annars vegar og innlendra hins vegar sést vel að munur er á. Á meðan að 9% innflytjenda á Íslandi eru undir 19 ára aldri eru 28% innlendra á þeim aldri. Innflytjendur eru hlutfallslega fjölmennari á vinnualdri en innlendir eða 86% allra innflytjenda á meðan að eldra fólk í þeirra hópi er fámennur hópur. Skýrist þetta einkum af tvennu, annars vegar

¹⁴ Hagstofa Íslands (2026), sérkeyrsla á hagtölum um innflytjendur unnin fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, mars 2026, Reykjavík.

af því að fjölgun innflytjenda á Íslandi hefur verið hröð á frekar skömmum tíma, einkum á síðustu tuttugu árum, og hins vegar af ástæðu flutninga en flestir sem flytja til landsins gera það vegna þátttöku á vinnumarkaði.¹⁵

Mynd 2 Samanburður á aldurssamsetningu innflytjenda og innlendra 2025

Heimild: Hagstofa Íslands 2026¹⁶

Þegar litið er til aldurs og þarfa samfélagsins, einkum vegna barna, er almennt gerður greinamunur á milli innflytjenda sem teljast af fyrstu kynslóð, þ.e. þeirra sem fluttu til landsins og eru fæddir utan landsteinanna, og innflytjenda sem teljast af annarri kynslóð, þ.e. þeirra sem fæddir eru hértendis en eiga foreldra sem báðir eru innflytjendur. Mat á því hvort samfélög eru talin inngildandi eða ekki er metið út frá því hvernig annarri kynslóð innflytjenda vegnar jafnt efnahagslega og félagslega til lengri tíma. Önnur kynslóð innflytjenda á Íslandi er nánast öll á barnsaldri sem helst í hendur við aldurssamsetningu innflytjenda á landinu, samanber mynd 2. Í töflu 1 má sjá fjölda einstaklinga af annarri kynslóð innflytjenda og skipting eftir aldri. Flokkar aldursskiptingar taka mið af skiptingu menntakerfisins í leikskóla-, grunn- og framhaldsskóla.

¹⁵ OECD (2024), *Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Iceland*, Working Together for Integration, OECD Publishing, Paris.

¹⁶ Hagstofa Íslands (2026), sérkeyrsla á hagtölum um innflytjendur unnin fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, mars 2026, Reykjavík.

Tafla 1 Önnur kynslóð innflytjenda og fjöldi og hlutfall barna af annarri kynslóð

	2022	2023	2024	2025
Önnur kynslóð innflytjenda	6.441	6.855	7.352	7.839
5 ára og yngri	2.812	2.913	3.094	3.221
6-15 ára	2.726	2.901	3.007	2.901
16 og 17 ára	234	286	352	448
Hlutfall barna af annarri kynslóð	89,6%	89%	88%	84%

Heimild: Hagstofa Íslands (2026)¹⁷

Af heildarfjölda innflytjenda á Íslandi hefur önnur kynslóð innflytjenda haldist stöðug sem 10% innflytjenda á Íslandi á árunum 2022-2025.¹⁸

Breyting hefur orðið á kynjasamsetningu innflytjenda og má segja að bæði þegar litið er til kynjaskiptingar og aldurssamsetningar hafi orðið breytingar og kynjahlutfall nú jafnara en áður var. Lengi voru karlkynsinnflytjendur í hærri hlutfalli en kvenkyns. Nú eru 54% innflytjenda karlar og 46% konur og kynsegin. Til samanburðar er kynjahlutfall nánast jafnt meðal innlendra eða 50,5% karlar og 49,5% konur og kynsegin.¹⁹

2.1.3 Þjóðerni

Líkt og sjá má á mynd 3 eru Pólverjar lang fjölmennasti hópur innflytjenda hér á landi eða 30% allra innflytjenda sem gera um 23.200 manns. Sú breyting hefur orðið eftir innrás Rússa í Úkraínu að fólk frá Úkraínu er nú næst fjölmennasti hópurinn eða um 6% innflytjenda eða um 4.700 manns. Fólk frá Litáen, Rúmeníu, Filippseyjum og Lettlandi eru með fjölmennustu hópunum þar á eftir, líkt og var fyrir árið 2022. Til að gefa breiðari mynd er hér birtur listi yfir tíu fjölmennustu hópana en þar má sjá, auk fyrrnefndra ríkja, annars vegar tvö ríki utan EES þ.e. Venesúela og Víetnam sem eru í sjöunda og áttunda sæti og hins vegar tvö EES ríki, Þýskaland og Portúgal, sem eru í níunda og tíunda sæti.²⁰

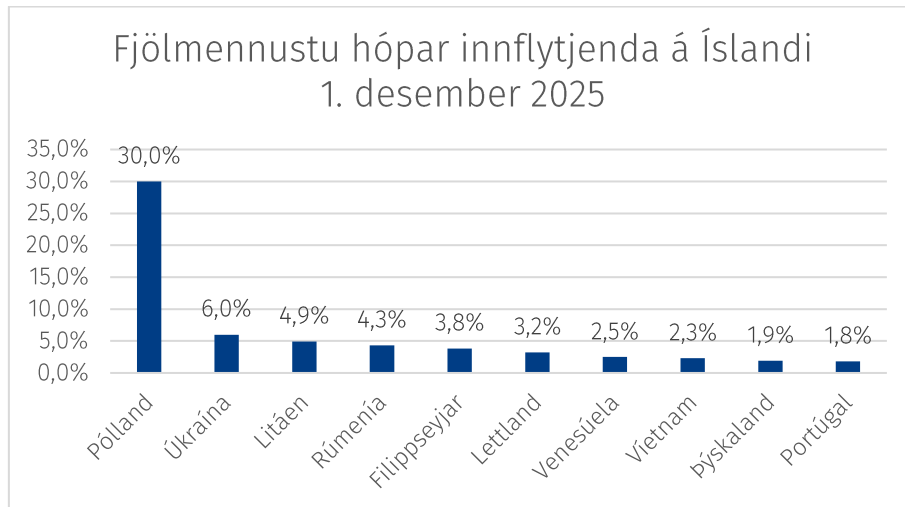
¹⁷ Hagstofa Íslands (2026) Mannfjöldi eftir bakgrunni, kyni og aldri, önnur kynslóð innflytjenda 2022-2025. Talnagrunnur á [vef](#) Hagstofu Íslands.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Hagstofa Íslands (2026), sérkeyrsla á hagtölum um innflytjendur unnin fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, mars 2026, Reykjavík.

²⁰ Ibid.

Mynd 3 Tíu fjölmennustu hópar innflytjenda 1. desember 2025 sem hlutfall af heildarfjölda innflytjenda á Íslandi

Heimild: Hagstofa Íslands 2026²¹

Innflytjendur á Íslandi koma frá um 170 mismunandi löndum og eru langflestir hópar fámennir. Eru það aðeins fjölmennustu löndin sex þar sem fjöldi einstaklinga er yfir 2.000 í hverjum hópi og hóparnir frá næstu níu ríkjum þar á eftir eru á bilinu 1.000-2.000 manns. Frá um hundrað ríkjum eru íbúar frá hverju ríki undir hundrað. Þetta endurspeglar mikinn fjölbreytileika í uppruna innflytjenda á Íslandi.²²

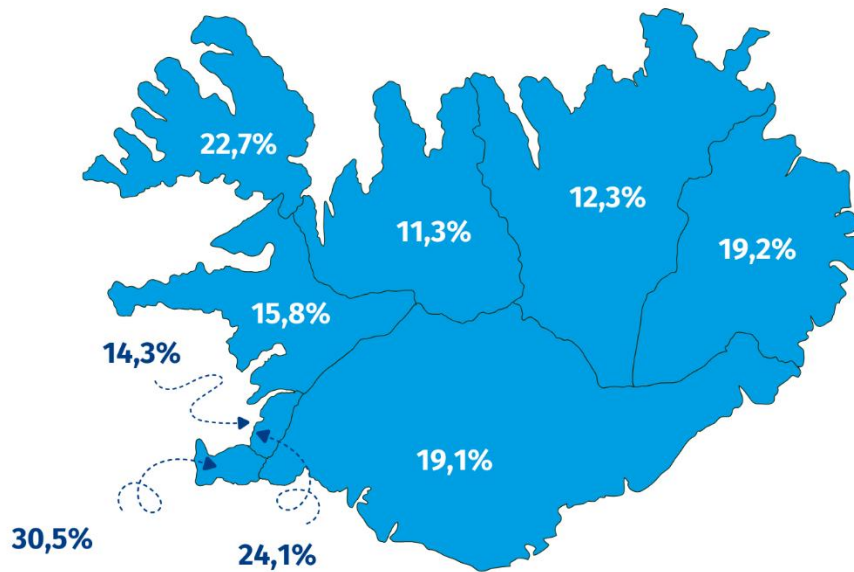
2.1.4 Búseta

Á mynd 4 má sjá hlutfall innflytjenda af íbúafjölda hvers landssvæðis. Hæsta hlutfall innflytjenda af íbúafjölda er á Suðurnesjum þar sem 30,5% íbúa eru innflytjendur sem eru um 9 þúsund manns og þar á eftir koma Vestfirðir þar sem 22,7% íbúa eru innflytjendur eða tæplega 1700 manns. Innflytjendur eru þó langfjölmennastir á höfuðborgarsvæðinu þar sem 64% allra innflytjenda á landinu búa eða tæplega 50 þúsund manns en sem hlutfall af heildaríbúafjölda eru þeir 24,1% íbúa höfuðborgarinnar og 14,3% íbúa annarra sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu.

²¹ Hagstofa Íslands (2026), sérkeyrsla á hagtölum um innflytjendur unnin fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, mars 2026, Reykjavík.

²² Ibid.

Mynd 4 Hlutfall innflytjenda af íbúum hvers landsvæðis 1. desember 2025

Heimild: Hagstofa Íslands 2026²³

2.2 Staða á vinnumarkaði og efnahagsleg staða

Þann 1. desember 2025 var fjöldi starfandi innflytjenda á íslenskum vinnumarkaði rétt tæplega 48.200 eða sem nemur 25,3% af starfandi fólki á landinu en voru til samanburðar 22,3% af starfandi fólki árið 2022. Á árunum 2022-2025 fjölgaði starfandi innflytjendum um 7.600 á meðan innlendu starfandi fólki fjölgaði aðeins um 500. Vöxtur á vinnumarkaði hefur því einkenst af aukinni atvinnuþátttöku innflytjenda og er hlutfall þeirra af fjölgun starfandi 94% á tímabilinu.²⁴ Eins og fram kom í umfjöllun OECD um styrkleika íslensks samfélags er atvinnuþátttaka innflytjenda há í alþjóðlegum samanburði jafnt meðal innflytjenda innan og utan EES sem og hjá flóttafólki. Reynslan hefur þó sýnt að innflytjendur eru líklegri til að missa vinnuna en innlendir þegar þrengir að. Skýrist það að einhverju leyti af því að stór hluti vinnandi innflytjenda starfar í þeim atvinnugreinum sem árstíðarbundnar sveiflur eru miklar í s.s. fiskvinnslu, ferðaþjónustu og byggingariðnaði. Þá eru innflytjendur jafnframt mun líklegri en innlendir til að búa við fátækt og varir fátækt þeirra lengur og er dýpri en á meðal fátækra innlendra. Árið 2023 voru tæp 20% innflytjenda undir lágtekjumörkum samanborið við tæp 8% þeirra sem voru með íslenskan bakgrunn og hefur sá munur farið vaxandi á undanförunum árum. Í nýlegri skýrslu sem forsætisráðuneytið lét vinna um fátækt og áætlaðan samfélagslegan kostnað, þar

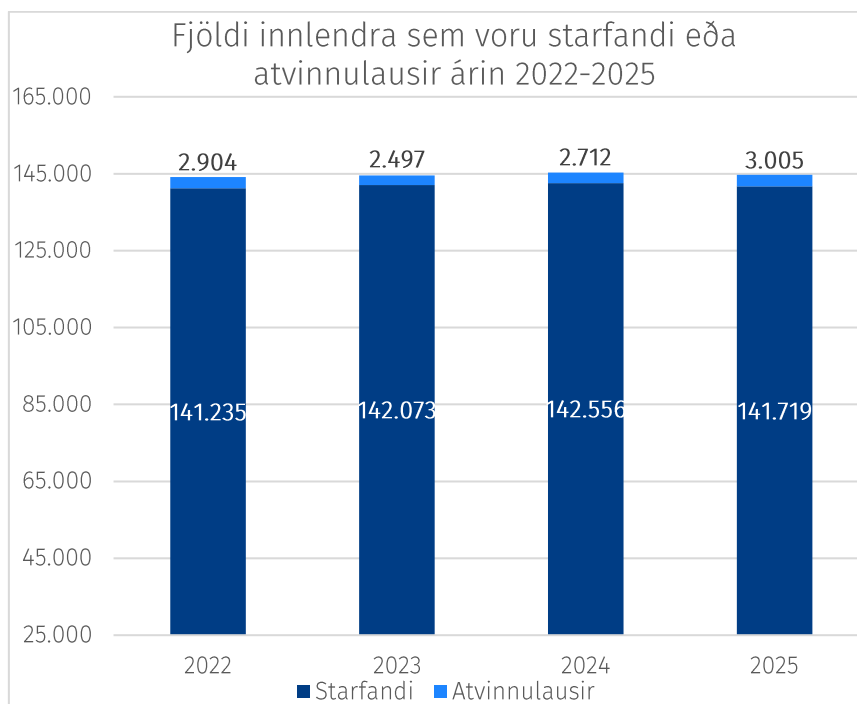
²³ Hagstofa Íslands (2026), sérkeyrsla á hagtölum um innflytjendur unnin fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, mars 2026, Reykjavík.

²⁴ Ibid.

sem staða innflytjenda var metin sérstaklega, kom einnig fram að staða innflytjenda er misjöfn eftir upprunalandi, aldri, dvalartíma, atvinnustöðu og starfsgrein en fátækt er sérstaklega algeng meðal barna og einstaklinga sem eru tiltölulega nýfluttir til Íslands.²⁵

Þegar þátttaka á vinnumarkaði er skoðuð er lítið til þeirra sem eru starfandi og þeirra sem tímabundið eru án vinnu. Á myndum 5 og 6 má sjá fjölda annars vegar innlendra og hins vegar innflytjenda á vinnumarkaði eftir stöðu þeirra á árunum 2022-2025. Við samanburð á myndunum tveimur sést glögglega hvernig sveiflur á vinnumarkaði hafa einkum haft áhrif á innflytjendur umfram innlenda. Fjöldi innlendra á vinnumarkaði breytist lítið, líkt og áður er nefnt, meðan að innflytjendum á vinnumarkaði fjölgar. Sveiflur í fjölda atvinnulausra meðal innlendra voru einnig litlar, fjölgar um 101 einstakling á milli áranna 2022 og 2025 og var atvinnuleysi á meðal innlendra að meðaltali um 2% bæði árin. Atvinnuleysi meðal innflytjenda á vinnumarkaði fór úr 7,3% árið 2022 í 9,9% árið 2025 og fjölgaði atvinnulausum úr hópi innflytjenda um 2.090 einstaklinga.²⁶

Mynd 5 Skipting innlendra á vinnumarkaði eftir vinnumarkaðsstöðu 2022-2025

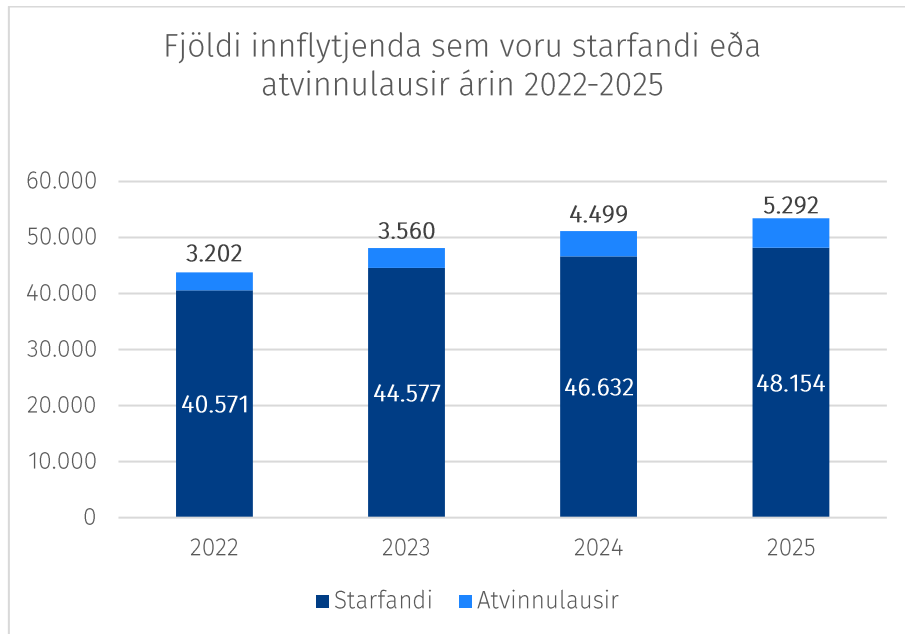
Heimild: Hagstofa Íslands 2026²⁶

²⁵ Herdís Steingrimsdóttir, Kolbeinn H. Stefánsson, Halldór S. Guðmundsson og Kjartan Ólafsson. (2025).

[Staða fólks af erlendum uppruna. Samfélagslegur kostnaður vegna fátæktar](#) - Skýrsla II.

²⁶ Hagstofa Íslands (2026), sérkeyrsla á hagtölum um innflytjendur unnin fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, mars 2026, Reykjavík.

Mynd 6 Skipting innflytjenda á vinnumarkaði eftir vinnumarkaðsstöðu 2022-2025

Heimild: Hagstofa Íslands 2026²⁷

Staða á vinnumarkaði segir þó ekki alla söguna um efnahagslega stöðu innflytjenda á Íslandi því þar skiptir fjárhagsleg staða einnig miklu máli fyrir velferð innflytjenda og barna þeirra. Eins og bæði OECD²⁸ og fræðimenn hjá Háskóla Íslands²⁹ hafa bent á er fátækt mun algengari á meðal innflytjenda en innlendra, einkum þeirra sem eru hér á landi á fyrstu búsetuárum sínum. Í töflum 2 og 3 má sjá annars vegar hversu hátt hlutfall innflytjenda er í hverri tekjutíund hér á landi á árunum 2022 til 2025 og hins vegar hvernig innflytjendur sem heild skiptast innbyrðis á milli tekjutíunda á sama tímabili.

²⁷ Hagstofa Íslands (2026), sérkeyrsla á hagtölum um innflytjendur unnin fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, mars 2026, Reykjavík.

²⁸ OECD (2024), *Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Iceland*, Working Together for Integration, OECD Publishing, Paris.

²⁹ Herdís Steingrimsdóttir, Kolbeinn H. Stefánsson, Halldór S. Guðmundsson og Kjartan Ólafsson. (2025). [Staða fólks af erlendum uppruna. Samfélagslegur kostnaður vegna fátæktar](#) - Skýrsla II.

Tafla 2 Hlutfall innflytjenda í prósentum af tekjutiund á Íslandi 2022-2025

Tekjutiund	2022	2023	2024	2025
1	24,8	26,1	26,5	29,2
2	26,2	29,5	33,3	38,6
3	25,8	28,2	28,9	29,5
4	30,7	32,5	31,0	31,3
5	27,5	30,9	33,3	33,4
6	22,3	24,7	29,2	29,8
7	18,9	20,3	24,3	24,7
8	14,1	16,0	18,4	19,8
9	10,8	11,5	13,2	14,5
10	6,2	6,8	7,4	8,1

Heimild: Hagstofa Íslands 2026³⁰
Tafla 3 Innbyrðis skipting innflytjenda í prósentum eftir tekjutiundum 2022-2025

Tekjutiund	2022	2023	2024	2025
1	12,9	12,0	10,8	10,0
2	14,8	14,1	13,0	11,8
3	14,3	12,8	10,9	10,2
4	13,8	14,7	13,2	12,1
5	12,9	13,5	13,3	13,6
6	10,4	10,7	11,6	12,4
7	8,4	8,5	10,1	10,7
8	5,9	6,6	7,8	8,8
9	4,1	4,6	5,9	6,7
10	2,3	2,6	3,5	3,8

Heimild: Hagstofa Íslands 2026³¹

Hærra hlutfall innflytjenda er í neðri fimm þrepum tekjutiundar en meðal innlendra. Árið 2022 voru 68,7% innflytjenda á Íslandi í neðri fimm þrepum tekjutiundar borið saman við 51,2% á meðal innlendra. Árið 2025 voru 57,5% innflytjenda á Íslandi í neðri fimm þrepunum samanborið við 40,3% á meðal innlendra.³²

³⁰ Hagstofa Íslands (2026), sérkeyrsla á hagtölum um innflytjendur unnin fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, mars 2026, Reykjavík.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

2.3 Íslenskan lykill og hindrun

Þegar sest er að í nýju samfélagi skiptir miklu máli að geta átt í samskiptum til að læra inn á lífið í nýju landi. Þar er tungumálið er einn lykill að samskiptum. Þátttaka byggir á því að fólk hafi möguleika til samskipta og því má segja að rétt eins og tungumálið er lykill að samfélaginu er samfélagið sjálft lykill að tungumálinu. Nauðsynlegt er að innflytjendum séu sköpuð fjölbreytt tækifæri og þeir fái hvatningu til að tileinka sér íslensku og íslenskt táknmál.

2.3.1 Íslenska sem annað tungumál

Fjölgun innflytjenda á síðustu árum hefur dregið fram veikleika við íslenskukennslu fyrir innflytjendur. Á það bæði við faglegan og fjárhagslegan stuðning stjórnvalda, einkum hvað varðar íslenskunám fullorðinna. Í hringferð félags- og húsnæðismálaráðuneytisins um landið (sjá umfjöllun á bls. 7-8) þar sem efnt var til samtals við innflytjendur var íslenskan eitt helsta umræðuefnið. Fram kom að innflytjendur vilja læra tungumálið en telja að þá skorti tækifæri og hvatningu til að læra málið og að innflytjendur á landsbyggðinni hafi allt of fá tækifæri til íslenskunáms. Þá kom skýrt fram hjá innflytjendum að námið sé mjög kostnaðarsamt, henti illa með vinnu, einkum vaktavinnu, og að þeir telji sig skorta tækifæri til framþróunar í íslenskunámi.³³

Innflytjendur á Íslandi eru afar fjölbreyttur hópur og því ekki ein og sama námsleiðin sem hentar öllum. Fjölbreytni gerir nám jafnframt skemmtilegra sem skapar hvata til að halda náminu áfram. Þar spilar einnig inn mikilvægi þess að samfélagið í heild sýni skilning og innflytjendur fái hvatningu til að nota málið. Íslenskukunnátta nýtist einungis hér á landi og því er mikilvægt að fólk sjái hag sinn í að læra tungumálið. Eftirspurn eftir íslenskunámi hefur aukist til muna bæði vegna fjölgunar innflytjenda á vinnumarkaði og vegna fjölgunar flóttafólks, einkum vegna fjöldaflótta frá Úkraínu. Á undanförunum árum hefur því sést að skýrt markmið um framboð af námi og aðgengi með áherslu á sveigjanleika hefur skort.

Íslenska er þjóðinni mikilvæg. Hún er sameiningartákn, menningararfur og hluti af sjálfsmynd þorra þjóðarinnar. Því þykir mikilvægt í inngildandi samfélagi að hafa í huga að íslenska er alls konar. Hún er leið til samskipta og þátttöku í samfélaginu og færni í íslenskri tungu og íslensku táknmáli því mikilvæg öllum sem hér búa, jafnt innflytjendum sem innlendum. Íslenskunám fer ekki aðeins

³³ Félags- og húsnæðismálaráðuneytið, niðurstöður úr samtali við innflytjendur á á Akureyri, Borgarnesi, Bifröst, Egilsstöðum, Ísafirði, Reykjanesbæ, Reykjavík og Selfossi, fundir haldnir í nóvember 2023 til febrúar 2024.

fram í skólastofum. Það fer fram með virkri notkun tungumálsins og tækifærum til að læra í leik og starfi. Í fyrirnefndu samtali við innflytjendur kom fram að þeir telji sig skorta tækifæri til notkunar á tungumálinu og upplifi ekki nægjanlegan stuðning við að taka sín fyrstu skref í notkun málsins í samskiptum við þá sem eiga íslensku að móðurmáli.

2.3.2 Íslenskt táknmál sem annað mál

Málasamfélag döff³⁴ einstaklinga á Íslandi er frekar fámennt og þar til nýlega voru innflytjendur ekki hátt hlutfall af döff samfélaginu á Íslandi. Eftir innrás Rússa í Úkraínu í febrúarlök 2022 breyttist samsetning döff samfélagsins á Íslandi hratt vegna komu döff flóttafólks frá Úkraínu. Úkraínsk flóttafólk er nú um 17% af döff málasamfélaginu hér á landi og innflytjendur í heild um 20% af döff málasamfélaginu. Því er mikilvægt að þróa kennslu íslensks táknmáls sem annars máls rétt eins og gildir um íslenskuna og leita leiða til að þjálfar döff innflytjendur í notkun nýs táknmáls. Sem fatlað fólk býr döff fólk sem talar íslenskt táknmál við ákveðnar hindranir í samfélaginu vegna tungumálhindrana. Því má segja að döff innflytjendur búi við tvöfalda tungumálhindrun, fyrst af sínu táknmáli yfir í íslenskt táknmál og svo á milli íslensks táknmáls og íslensku hinna heyrandi.

2.3.3 Norrænn samanburður og stuðningur við íslenskukennslu og nám

Ólíkt hinum Norðurlöndunum hefur Ísland ekki byggt upp öflugt stuðningsnet við kennslu í íslensku sem annars máls. Það þýðir einnig að sem faggrein á kennsla í íslensku sem öðru máli eftir að vaxa og nauðsynlegt að vel þjálfuðum kennurum sem kenna innflytjendum íslensku fjölgi. Ísland er á ákveðnum tímamótum og -þegar hefur verið blásið til sóknar á þessu sviði, m.a. með aðgerðaáætlun í málefnum íslenskrar tungu og vinnu við Evrópska tungumálarammann og með áherslu ríkisstjórnar Samfylkingar, Viðreisnar og Flokks fólksins á íslenskunám fyrir innflytjendur.

Stuðningur ríkisins við íslenskunám fullorðinna fer bæði í gegnum formlegar leiðir til náms s.s. í gegnum fjárveitingar til framhaldsskóla og til Háskóla Íslands. Minni fjárhæðir eru svo til ráðstöfunar til náms utan formlega skólakerfisins en þar er um að ræða fjölbreyttar leiðir sem að stórum hluta fara fram utan formlega skólakerfisins og þá oft í samstarfi við menntafyrirtæki, félög og hagsmunaaðila. Fjármunir renna til þeirra sem kennsluaðila en ekki til nemenda sem almennt greiða þátttökugjöld. Vinnuálastofnun veitir sérstakan stuðning fyrir ákveðna hópa og greiðir allt að tvö íslenskunámskeið sem nemur allt að 80 kennslustundum fyrir fólk sem annars vegar er skráð án atvinnu og hins vegar

³⁴ Orðið döff er notað um heyrnarlaust fólk sem talar táknmál. Sá sem er döff er einstaklingur sem tilheyrir samfélagi heyrnarlausra og lítur á táknmál sem sitt fyrsta mál. Sjá nánar á vefsíðu [Félags heyrnarlausra](#).

flóttafólk. Er þetta ólíkt því fyrirkomulagi sem er við lýði í hinum norrænu ríkjunum. Í Finnlandi býðst flóttafólki 2.100 kennslustunda nám sem þýðir að á Íslandi eru í boði 26x færri kennslustundir fyrir þennan hóp en í Finnlandi. Í Noregi og Danmörku er boðið upp á allt að 3.100 kennslustunda nám og í Svíþjóð er ekkert takmark á möguleikum til sænskunáms. Að auki eiga allir innflytjendur á hinum Norðurlöndunum kost á þessum námskeiðum sér að kostnaðarlausu, ekki einvörðungu flóttafólk, oft innan ákveðinna tímamarka sem eru t.d. þrjú ár í Finnlandi og Noregi og fimm ár í Danmörku. Ekki eru sett tímamörk í Svíþjóð. Á Íslandi á þetta aðeins við flóttafólk og atvinnuleitendur og þurfa aðrir innflytjendur að nýta sér stuðning verkalýðsfélaga, sem er áunninn réttur, auk þess sem þeir sem standa utan vinnumarkaðar þurfa sjálfir alfarið að standa straum af íslenskunámi sínu.³⁵ OECD hefur í ráðleggingum sínum bent á mikilvægi þess að bæta hér úr. Reglulega er kannað innan OECD hvernig innflytjendur meta sjálfir færni sína í tungumálinu. Svör þeirra eru talin bera vott um mat á stöðu og tækifærum þar sem bein tengsl eru á milli tungumálafærni innflytjenda og stöðu þeirra á vinnumarkaði og þátttöku í samfélaginu. Hlutfall innflytjenda sem segjast hafa góða kunnáttu í tungumálinu er lægst hér á landi á meðal svarenda í OECD-ríkjum eða 18% samanborið við að meðaltali 60% í OECD-ríkjunum.³⁶ Í töflu 4 má sjá samanburð á sjálfsmati í tungumálafærni innflytjenda á Norðurlöndunum.

Tafla 4 Tungumálafærni innflytjenda á Norðurlöndum

Land	Hlutfall innflytjenda sem telur sig hafa góða færni í tungumálinu
Ísland	18%
Finnland	45%
Danmörk	50%
Noregur	56%
OECD-meðaltal	60%
Svíþjóð	61%

Heimild: OECD/Evrópuráðið (2023)

³⁵ OECD/Evrópuráðið (2023), *Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In*, OECD Publishing, Paris,

³⁶ OECD (2024), *Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Iceland*, Working Together for Integration, OECD Publishing, Paris.

2.4 Átök í Evrópu og aukning í fjölda flóttafólks

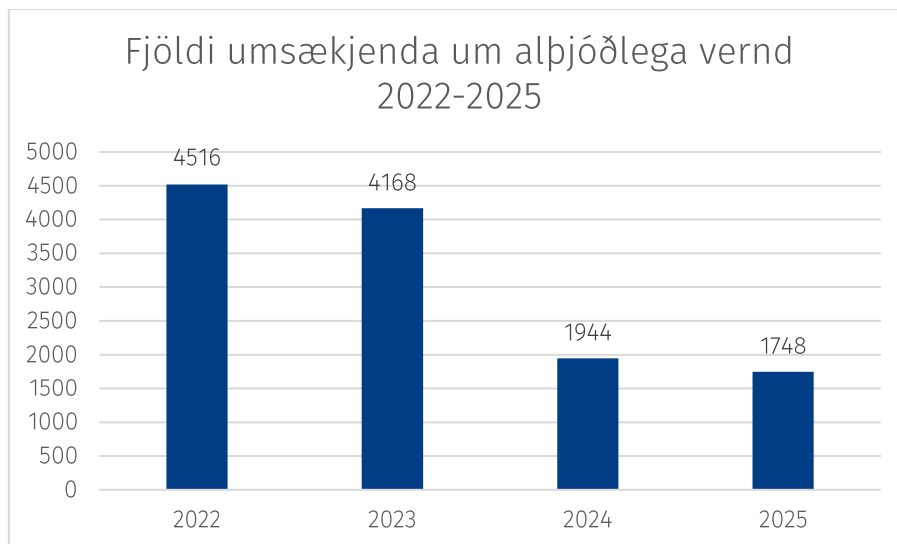
Í árslok 2025 var flóttafólk með dvalarleyfi á Íslandi 2,3% af íbúum landsins. Fjölmennast var flóttafólk frá Úkraínu sem var 1,2% af íbúum landsins eða rétt tæplega 4.600 manns.³⁷

Óhætt er að segja að tímabilið 2022-2025 hafi verið tíðindamikið þegar kemur að málefnum flóttafólks á Íslandi. Aldrei í sögu landsins hafa jafn margir óskað verndar hjá íslenskum stjórnvöldum og á þessum tíma. Segja má að móttökukerfi umsækjenda um alþjóðlega vernd og kerfi til stuðnings við flóttafólk hafi undirgengist ákveðið þolpróf á þessum tíma. Frá janúar 2022 til ársloka 2025 þurfti kerfið að þenjust mjög hratt út en jafnframt að dragast saman tiltölulega hratt undir lok tímabilsins. Að baki þessarar þróunar liggja einkum tvær megin ástæður, annars vegar er það innrásarstríð Rússa í Úkraínu og hins vegar flótti íbúa frá Venesúela vegna stjórnmálaástands þar í landi.

2.4.1 Umsóknir um alþjóðlega vernd og verndarveitingar

Á árunum 2016-2021 voru umsóknir um alþjóðlega vernd hér á landi á bilinu 700-1.100 árlega og höfðu á því tímabili verið flestar árið 2016. Þetta breyttist árið 2022 þegar umsóknum fjölgaði verulega. Rúmlega 2.300 ríkisborgarar Úkraínu og um 1.200 ríkisborgarar Venesúela sóttu þá um vernd hér á landi. Á mynd 7 má sjá þróun umsókna á árunum 2022-2025 og eins og sést dró verulega úr heildarfjölda umsókna árið 2024 samanborið við árin tvö þar á undan.

Mynd 7 Fjöldi umsókna um alþjóðlega vernd 2022-2025

Heimild: Útlendingastofnun (2026)³⁸

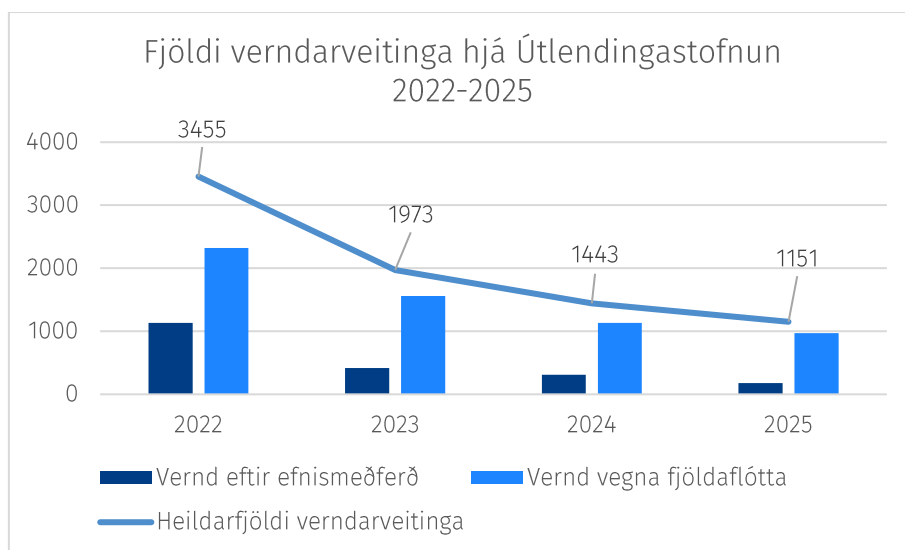
³⁷ Útlendingastofnun (2026), upplýsingar unnar fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, febrúar 2026.

³⁸ Útlendingastofnun (2026) Tölfræði verndarsviðs 2022, 2023, 2024 og 2025 á vefsíðunni <https://island.is/s/utlendingastofnun/toelfraedi>, skoðað þann 14. mars 2026.

Árið 2025 voru 62% allra umsækjenda um vernd hér á landi frá Úkraínu eða 1.087 einstaklingar. Eftir 2023 dró verulega úr umsóknarfjölda frá ríkisborgurum Venesúela sem voru flestir árið 2023. Þá voru þeir 1.592 talsins samanborið við 183 umsækjendur árið 2025.³⁹

Þegar kemur að verndarveitingum sést að meirihluti dvalarleyfa er gefinn út á grundvelli fjöldaflóttu frá Úkraínu. Á mynd 8 má sjá hvernig verndarveitingar hafa þróast milli ára og skipting þeirra annars vegar í vernd vegna fjöldaflóttu og hins vegar aðrar tegundir verndar.⁴⁰

Mynd 8 Verndarveitingar Útlendingastofnunar 2022-2025

Heimild: Útlendingastofnun (2026)⁴¹

Af þeim hópum sem fá vernd hér á landi er hreyfing á einum hópi mun meiri en gildir um aðra og eru það ríkisborgarar Úkraínu sem fá hér vernd á forsendum fjöldaflóttu. Veitt er svokallað mannúðarleyfi og er Úkraínumönnum, ólíkt öðru flóttafólki, heimilt að snúa aftur til heimaríkis síns og koma síðan til Íslands á nýjan leik án þess að missa rétt sinn til dvalar. Þá búa ríkisborgarar Úkraínu einnig við ríkari heimildir til þess að fá útgefin dvalarleyfi í öðrum ríkjum Evrópu en gildir um annað flóttafólk. Heimild til að veita dvalarleyfi vegna fjöldaflóttu er

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Verndarveitingar aðrar en vegna fjöldaflóttu skiptast í alþjóðlega vernd, viðbótarvernd og mannúðarleyfi.

⁴¹ Útlendingastofnun (2026) Tölfræði verndarsviðs 2022, 2023, 2024 og 2025 á vefsíðunni <https://island.is/s/utlendingastofnun/toelfraedi>, skoðað þann 14. mars 2026.

tímabundin en hámarkstími dvalarleyfa, sem veitt eru á grundvelli sameiginlegrar verndar í kjölfar fjöldaflóttá, var lengdur úr þremur árum í fimm í lok árs 2024.⁴²

Þegar skoðaðar eru nýjustu tölur um fjölda dvalarleyfa byggt á fjöldaflóttá sem í gildi voru í árslok 2025 eru þau leyfi 4.565 talsins. Á árunum frá því að stríðið braust út hafa aftur á móti 5.985 einstaklingar fengið útgefið leyfi vegna fjöldaflóttá. Það þýðir að á landinu dvöldu í árslok 76% þeirra sem fengið höfðu vernd hér á landi frá upphafi átakanna í Úkraínu. Einn af hverjum fjórum frá Úkraínu hefur því aðeins haft hér tímabundna búsetu og annað hvort flutt til annars ríkis eða snúið aftur heim.⁴³

2.4.2 Stuðningur við flóttafólk eftir verndarveitingu

Stuðningur við flóttafólk eftir verndarveitingu er byggður upp á þrípættu kerfi:

- Stuðningi Vinnumálastofnunar með starfsráðgjöf, tungumálánámskeiðum og samfélagsfræðslu.
- Félagslegum stuðningi Rauða krossins samkvæmt samningi eftir útboð 2024.
- Samningum félags- og húsnæðismálaráðuneytisins við sveitarfélög um viðbótarstuðning frá félagsþjónustu við flóttafólk umfram lögbundna þjónustu samkvæmt lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga.

Að auki veitir Vinnumálastofnun sveitarfélögum faglegan stuðning vegna framkvæmdar og samhæfingar á þjónustu við flóttafólk og ríkið endurgreiðir sveitarfélögum útlagðan kostnað vegna fjárhagsstuðnings við flóttafólk, s.s. vegna lögbundinnar framfærslu fyrstu tvö árin eftir lögheimilisskráningu í samræmi við 15. gr. fyrrgreindra laga.

Í upphafi árs 2022 hafði verið yfirstandandi tilraunaverkefni til nokkurra ára með sveitarfélögunum Akureyri, Reykjanesbæ og Reykjavík, um stuðning við flóttafólk, sem miðaði að samhæfingu í stuðningi óháð því hvort um væri að ræða flóttafólk sem fengi dvalarleyfi að loknu umsóknarferli hér á landi eða flóttafólk sem kæmi til landsins í boði íslenskra stjórnvalda, svokallað kvótaflóttafólk. Í kjölfar mikillar aukningar í verndarveitingum við upphaf árs 2022 var ráðist í sérstakt átak til að koma á varanlegri samningum byggðum á fyrrgreindu tilraunaverkefni og að fjölga þátttökusveitarfélögum. Fjöldi sveitarfélaga í móttöku flóttafólks jókst og voru þau 13 talsins þegar mest var. Samningar við sveitarfélögin hafa verið endurnýjaðir reglulega á árunum 2022-2025. Núgildandi samningar gilda út árið 2026 og eru við 11 sveitarfélög og nær þjónustan yfir fyrstu þrjú árin eftir

⁴² Sjá nánar í [frétt](#) dómsmálaráðuneytisins af breytingu á 44. gr. laga um útlandinga nr. 80/2016 frá 3. desember 2024.

⁴³ Útlendingastofnun (2026), upplýsingar unnar fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, febrúar 2026.

verndarveitingu. Í heild er hægt að þjónusta allt að 3.100 einstaklinga innan ramma samninganna.

Vorið 2024 var boðinn út félagslegur stuðningur við flóttafólk eftir ólíkum landssvæðum. Markmiðið með félagslegum stuðningi er að hjálpa flóttafólki að aðlagast íslensku samfélagi, kynnast íslenskrum menningu og skapa vettvang til að hittast, vera í góðum félagsskap, bæði með sjálfboðaliðum og sín á milli, með því að bjóða upp á áhugaverða og skemmtilega starfsemi þar sem áhersla er lögð á félagslega samveru. Tvö félagasamtök urðu hlutskörpust í útboðinu. Annars vegar var það Rauði krossinn á Íslandi fyrir svæði sem nær til Reykjaness, höfuðborgarsvæðisins, Suðurlands og Norðurland. Hins vegar var um að ræða Hjálpræðisherinn fyrir svæði sem náði til Vesturlands og Vestfjarða. Síðarnefndu samtökin báðust þó undan samningi vegna breyttra innri aðstæðna hjá samtökunum og var því samið byggt á útboðinu við Rauða krossinn um öll svæði. Samningur um félagslegan stuðning gildir til ársloka 2027 með heimild til framlengingar tvisvar sinnum í eitt ár í senn.

Hlutverk Vinnumálastofnunar í stuðningi við flóttafólk hefur verið að eflast, bæði vegna aukinnar áherslu á aðstoð við atvinnuþátttöku flóttafólks og vegna sameiningar stofnunarinnar við Fjölmenningssetur (sjá umfjöllun á bls. 8). Á árunum 2022-2025 hefur verið unnið ötullega að því að samhæfa þjónustu við flóttafólk á öllum starfsstöðum Vinnumálastofnunar og tryggja aðgengi flóttafólks að tveimur íslenskunámskeiðum og samfélagsfræðslunámskeiði. Þá hefur Vinnumálastofnun unnið að endurbótum á kerfi endurgreiðslna til sveitarfélaga vegna þjónustu við flóttafólk og sér um uppgjör og tilvísanir í samninga sveitarfélaga og ríkisins um samræmda móttöku flóttafólks. Vinnumálastofnun fer jafnframt með búsetuúrræði fyrir umsækjendur um alþjóðlega vernd sem hefur gert stofnuninni kleift að tryggja með betri hætti en áður tilfærslu og stuðning við flóttafólk sem fær vernd á milli þjónustu fyrir umsækjendur og yfir í þjónustu fyrir flóttafólk.

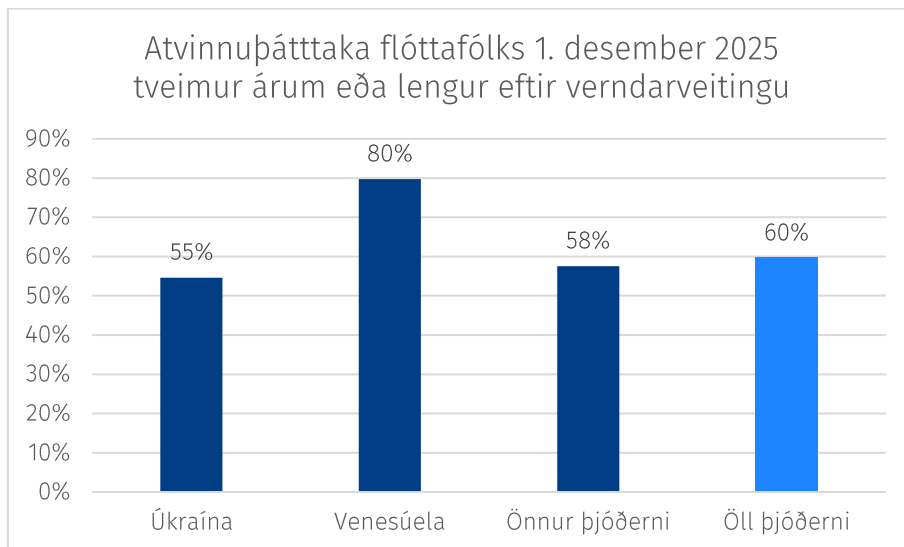
2.4.3 Atvinnuþátttaka flóttafólks

Í grænbók um málefni innflytjenda sem út kom í árslok 2023 var í fyrsta sinn fjallað sérstaklega um atvinnuþátttöku flóttafólks líkt og gert er á hinum Norðurlöndunum. Kom fram að samkvæmt gögnum Hagstofu Íslands var atvinnuþátttaka flóttafólks í árslok 2022 alls 49% þegar litið var til allra á vinnualdri.⁴⁴ Á þeim tíma var ekki unnt að greina atvinnuþátttökuna sérstaklega eftir einstaka hópum vegna fámennis því að öðrum kosti væru upplýsingarnar persónugreinanlegar. Í árslok 2025 var aftur á móti hægt að greina atvinnuþátttöku tveggja fjölmennustu hópa flóttafólks sérstaklega, þ.e.

⁴⁴ Hagstofa Íslands (2023), sérkeyrsla gagna fyrir félags- og vinnumarkaðsráðuneytið.

flóttafólks frá Úkraínu og Venesúela. Á mynd 9 er að finna nýja greiningu á atvinnuþátttöku fyrrgreindra hópa, annarra þjóðerna í þriðju súlunni og svo óháð þjóðerni í þeirri fjórðu til samanburðar við fyrri greiningu um atvinnuþátttöku í árslok 2022. Greind er atvinnuþátttaka tveimur árum eftir verndarveitingu⁴⁵ og má sjá að atvinnuþátttaka flóttafólks hefur aukist úr 49% í árslok 2022 upp í 60% í árslok 2025. Atvinnuþátttakan er því almennt hærri í öllum flokkum en hún var við fyrri greiningu.

Mynd 9 Atvinnuþátttaka flóttafólks tveimur árum eða lengur eftir verndarveitingu

Heimild: Hagstofa Íslands (2026)⁴⁶

Áhersla á að styðja flóttafólk til atvinnuþátttöku bæði með ráðningarstyrkjum, aukinni áherslu Vinnumálastofnunar á stuðning við flóttafólk í atvinnuleit og áherslu stofnunarinnar á að finna fyrirtæki sem tilbúin eru til að skapa atvinnutækifæri fyrir flóttafólk hefur því samkvæmt fyrirbyggjandi tölum skilað töluverðum árangri.

⁴⁵ Á Norðurlöndum eru hagtölur um atvinnuþátttöku flóttafólks miðaðar við atvinnuþátttöku fólks þremur árum eða lengur eftir verndarveitingu. Hér er miðað við tvö ár og er það gert til samræmis við endurgreiðslukerfi ríkisins til sveitarfélaga vegna framfærslu flóttafólks.

⁴⁶ Hagstofa Íslands (2026), sérkeyrsla á hagtölum um innflytjendur unnin fyrir félags- og húsnæðismálaráðuneytið, mars 2026, Reykjavík.

3. Þróunarsjóður innflytjendamála

Þróunarsjóður innflytjendamála var stofnaður árið 2007 og er er á ábyrgð félags- og húsnæðismálaráðherra. Tilgangur þróunarsjóðsins er að efla rannsóknir og þróunarverkefni í tengslum við málefni innflytjenda með það að markmiði að styðja við inngildandi samfélag. Stjórn sjóðsins er í höndum innflytjendaráðs sem gerir tillögur til ráðherra um úthlutun styrkja ár hvert að loknu mati á umsóknum. Um samkeppnissjóð er að ræða.

Styrkir úr sjóðnum eru veittir einstaklingum, félögum, samtökum og opinberum aðilum og geta þeir að hámarki numið 75% af áætluðum heildarkostnaði verkefnis. Á árunum 2022-2025 varð nokkur vöxtur í verkefnum sem hlutu styrk úr sjóðnum auk þess sem heildarframlög hækkuðu. Árið 2022 var heildarúthlutun úr sjóðnum samtals 40 millj. kr. og hækkaði svo upp í 50 millj. kr. árið 2023. Árið 2024 hélst hún sú sama en árið 2025 var hún hækkuð upp í 70 millj. kr. Þess má geta að árið 2022 hlutu 19 verkefni og/eða rannsóknir styrki en árið 2025 voru það 28 verkefni/rannsóknir. Á tímabilinu var kynning á sjóðnum aukin nokkuð og m.a. haldnir kynningarfundir á mörgum tungumálum um tilgang sjóðsins og umsóknarferlið. Hefur það m.a. skilað sér í aukningu í umsóknum og má fullyrða að samkeppni um styrkveitingar sé hörð og gæði verkefna sem hljóta úthlutun mikil.

Til að miðla þekkingu og reynslu sem skapast í verkefnum sem sjóðurinn styrkir hafa verkefni verið markvisst kynnt, m.a. á Norrænni ráðstefnu um málefni innflytjenda sem haldin var í samstarfi við Norrænu ráðherranefndina í Reykjavík í desember 2023 og á opnum fræðslufundi innflytjendaráðs í desember 2025. Gert er ráð fyrir að innflytjendaráð muni árlega standa fyrir slíkum fundum þar sem verkefni verði kynnt.

3.1 Áherslur og verkefni

Innflytjendaráð getur lagt áherslu á ákveðin svið í tengslum við málefni innflytjenda fyrir hverja úthlutun og hefur þá sú áhersla komið fram í auglýsingu fyrir styrkúthlutunina hverju sinni, sbr. 5. gr. reglugerðar um starfsemi og skipulag þróunarsjóðs innflytjendamála nr. 976/2024.

Á árunum 2022-2025 hafa áherslur við úthlutun styrkja úr þróunarsjóði innflytjendamála einkennst af markvissum stuðningi við félagslega þátttöku innflytjenda, aukinni inngildingu og aðgerðum gegn fordómum og mismunun. Áherslurnar endurspeгла jafnframt aukna áherslu á virka þátttöku í samfélaginu, lýðræðislega virkni og samskipti milli innflytjenda og innlendra.

Árið 2022 var lögð sérstök áhersla á verkefni sem stuðluðu að bættri andlegri líðan innflytjenda og aukinni samfélagslegri þátttöku þeirra. Þar var meðal

annars horft til verkefna sem unnu gegn fordómum, einangrun og jaðarsetningu, efldu virka notkun íslensku í félagslegu samhengi og studdu við þátttöku ungs fólks. Þá var einnig lögð áhersla á verkefni sem stuðluðu að inngildingu og jafningjasamskiptum innflytjenda og innlendra.

Árið 2023 beindust áherslur í auknum mæli að því að efla lýðræðislega þátttöku innflytjenda og vinna gegn fordómum, haturstjáningu og margþætttri mismunun. Styrkúthlutanir beindust því að verkefnum sem miðuðu að því að auka þátttöku innflytjenda í lýðræðislegum ferlum og efla jafnrétti og samfélagslega samstöðu.

Árið 2024 var áfram lögð áhersla á aðgerðir gegn fordómum, haturstjáningu, ofbeldi og margþætttri mismunun, auk þess að styðja við aukna lýðræðislega þátttöku innflytjenda bæði í félagasamtökum og stjórnmálum. Jafnframt var lögð áhersla á verkefni sem studdu við virka notkun íslensku í gegnum félagslega viðburði sem viðbót við hefðbundið tungumálanám.

Árið 2025 beindust áherslurnar í auknum mæli að verkefnum sem efldu samskipti og samstarf innflytjenda og innlendra á jafningjagrunni. Þar var lögð sérstök áhersla á virka notkun íslensku í félagslegu samhengi, þátttöku í félagsstarfi og félagasamtökum, auk verkefna sem stuðla að auknum skilningi og samkennd milli hópa, meðal annars á vinnustöðum og í framhalds- og háskólum.

